

By special order to friends of TASHMA

תא שמע

ראש השנה תש"ע

פרשה מפורשת הרב דוד שרעבי

שיעורים וזמנים

בהפטרה של היום השני של ראש השנה אנו נקרא את הפסוק בירמיה על מה שיהיה בזמן הגאולה -

(ל"א ז') הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתי מירכתי ארץ בם עור ופסה הרה וילדת יחדו קהל גדול ושובו הנה,

פירש רש"י שם - בם עור ופסה, אפילו הנכשלים שבהם לא אמאם ע"כ, ומבואר שעוור ופסה היינו שיש אנשים שהם כמו עוורים ופסחים במצוות ה' ועבודתו, ואפילו שהם נכשלים הקב"ה לא ימאס בהם ויקבץ ויביא אותם מכל הארצות, ונראה שהפסוק מדבר על ארבעה מיני אדם אשר אין הם פושעים ממש, האחד עוור, והשני פסח, השלישי הרה (אשה הרה), והרביעי יולדת, והם כנגד ארבעה מינים של מיעוט בעבודת השם, הראשון העוור זה משל על בני אדם שאין להם ראייה והם דומים לעוורים משעת לידה וכל זה בא להם בדרך של נכשל, וכגון שאביו פשע ומרד בכוונה - אך הבן לא פשע אלא נולד במקום התאווה ולפעמים שהוא נולד בפינות ארץ העמים בחוץ לארץ ונדמה כנכשל משעת לידה וכעוור אשר אין לו מאור עינים כי לא הייתה לו שום הזדמנות לראות דברים אחרים מחוץ למקום שבו גדל ובית הספר שבו התחנך. והשני הוא הפסח, שאף שהוא רואה וזה עצמו מעלה שמכוין עיניו לראות שיש מקום תורה ויש עבודת

משפט שלמה הרב שלמה כהן

המסרה:

לדני היה סכום של מאה אלף דולרים שהיה שוכב בבנק, ומקבל רבית שנתית נמוכה מאוד עקב המשבר הכללי בעולם. הכסף היה מיועד לנישואי ילדיו בעוד שנתיים-שלוש בע"ה, ודני חיפש איזה שהוא תחליף להשקעה בפק"מ המסכן. בבר מצווה של בן של חבר טוב, הוא ישב ליד מר ממון,

שסיפר לו איך הוא עושה הרבה כסף בהשקעות חכמות בבורסה, והציע לדני להצטרף אליו. ההסכם היה שדני ייתן

לו מאה אלף דולר ומר ששון ישקיע אותם והשניים יחלקו בניהם את הרווחים וההפסדים. השניים קבעו תנאי שהשותפות היא לתקופה של שנתיים בלבד, ולאחר תקופה זו תתפרק השותפות ביניהם. לאחר חצי שנה היו אמנם רווחים אולם פחות ממה שדני ציפה, ולכן כשחבר הציעו לו להשקיע במגרש בהר שמואל (מקום אי שם ביו"ש שהמחירים אמורים להמריא לשחקים עוד מעט) והוא ביקש ממר ממון להחזיר לו את כספו. מר ממון התנגד,

שנה טובה
ומתוקה
כדבש!!

www.tashma.net

השם, אבל בכל זאת יש בו מום של קושי הליכה מפני טבעו לרוב ההרה יולדת בסוף כן גם אדם זה כיון שכונתו ליקרב הרי שסופו שיבוא לבית המדרש. והרביעי דימה ליולדת, שהם האנשים אשר כבר עזבו את מקומם ועברו צער עיבור בקירבה לעבודת ה', ויושבים על התורה ועבודת ה' אלא שעדיין רב הדרך במילוי הריקן, וכן בעבודת המידות כי רק החלו ועדיין הדרך מרובה, ולכן דימה זאת ליולדת אשר כבר רואה פרי ביטנה אלא שעדיין הולד רך ויש לעמול בו כדי שהשמחה תהיה שלימה.

השם, אבל בכל זאת יש בו מום של קושי הליכה מפני טבעו בצירוף מקום לידתו, או מפני רשעים אחרים המקשים ומפילים בדורו, ולכן הוא דומה לאדם שרואה אך אינו יכול ללכת! והשלישי כנגד הרה - בא הנביא להמשיך אל מי שקירב עצמו אל עבודת ה' אחר שמשפחתו ומקומו אינם שומרי תורה ומצוות, אלא שעדיין לא פירש לגמרי אלא עדיין הוא נמצא בתחילת העבודה שמבקש ופועל לבוא למקום היראים וללמוד תורה ומצוות, וזה דימה להרה שיש לה צער עיבור, אך שהשמחה תהיה שלימה.

משפט שלמה - המשך

עד תום הזמן שנקבע (אלא אם כן המפקיד מסכים לפטור אותו מאחריות). ואם נגב או אבד, הוא צריך לשלם. ומתוך הקצות שבפועל, עבודתו היא לטרוח, ולכן יכול לחזור כדי שלא יהיה כמו עבד, אבל שומר אינו חייב לטרוח, אלא מקבל על עצמו אחריות כספית לחפצים שהוא שומר, ואחריותו לא קשורה לטרוחתו, ולכן אין השומר יכול לחזור תוך זמן משמרתו. ואם כן, במקרה של בעל החנות, הטענה של התומים שהוא יכול לחזור בו מהעסקה אינה נכונה, שאע"פ שהוא יכול לחזור מהטרחתו, אבל מהשמירה על כספו של המלווה אינו יכול לחזור. וכבר בארנו (בפרשת שופטים) שבהיתר עסקה, חצי מהסכום הניתן הוא פיקדון.

ובח"מ סימן קע"ו סעיף ט"ו, מבואר שהשותפין שהתנו בניהם שיעמדו בשותפות זמן קצוב, כל אחד מהם מעכב על חברו מלפרוש מהשותפות עד הזמן שנקבע. והטעם הוא כי כל אחד צריך את השני והזמן שנקבע הוא לא לטובת אחד מהם אלא לטובת שניהם, ולכן אי אפשר לפרק את השותפות עד הזמן שנקבע, ובמקרה שלנו נראה שהוא דומה לשותפות, כי גם דני וגם מר ממון מרוויחים מהזמן שנקבע, והזמן נקבע לטובת שניהם כי כל אחד צריך את השני לעסק המשותף, ולכן נפסק שאין דני יכול לחזור בו מההסכם בתוך הזמן שנקבע.

להחזיר את ההלוואה בפרק הזמן שנקבע. הש"ך שם מוכיח מזה שאם הזמן היה לטובת המלווה, כגון שהיה צפוי ששער המטבע ירד בשנה הקרובה, ויחזור לקדמותו תוך שנתיים, ולכן נקבע שההלוואה היא לשנתיים, שבפרק זמן זה המלווה יכול לחזור בו מההסכם ולדרוש שיחזירו לו את ההלוואה שכן הזמן נקבע לטובתו. והוא מביא עוד דוגמא, שאחד נתן כספו בהיתר עסקה לבעל חנות שמלווה בריבית לגויים, והמלווה רוצה לחזור בו בתוך הזמן, שמותר לו, כי אין זו הלוואה רגילה שהזמן הוא לטובת הלווה, אלא כאן הזמן שנקבע הוא לטובת המלווה שיכול להרוויח, ואין לו מה לעשות כרגע עם כספו. אבל ספר התומים מקשה על דוגמא זו, וטוען, שמבואר שבעסקה, כיוון שאחד משקיע כספו והשני מתעסק, ההוא שמתעסק יכול לחזור בו ולא המשקיע, וכמו כל פועל יהודי שיכול תמיד להפסיק לעבוד, שלא יהיה כמו עבד, כיון שנאמר "לי בני ישראל עבדים (להקב"ה) ולא עבדים לעבדים (לבני אדם)". ואם אינו יכול לחזור בו, הוא כמו עבד, ולכן נפסק בשו"ע שכל פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום. (אבאר הלכה זו בע"ה בשבוע הבא).

ובספר קצות החושן, בא להסביר את הש"ך ושואל, אם פועל יכול תמיד לחזור בו, מדוע נפסק בשו"ע סימן רצ"ג שאם אחד קיבל על עצמו לשמור חפץ של חבר עד זמן מסוים אין השומר יכול לחזור בו תוך זמן זה, ואפילו אם בפועל הוא החזיר למפקיד החפץ, הוא נשאר באחריותו

בטענה שחתמו על שותפות לשנתיים, ואינו צריך להחזיר לדני את כספו עד סוף תקופה זו.

הטענות:

דני טוען שהזמן שנקבע היה לטובתו, כי אחרי תקופה זו הוא יצטרך את כספו כדי לחתן את ילדיו, ולכן כיוון שעכשיו, קביעת זמן זה אינו לטובתו הוא יכול לחייב את מר ממון להחזיר לו את כספו. מר ממון טוען, שהזמן שנקבע היה לטובת שניהם, ולכן אין לאף אחד מהם את היכולת לכופ את השני לפרק את השותפות.

פסק הדיון:

דני לא יכול לפרק את השותפות ללא הסכמתו של מר ממון עד סוף הזמן שנקבע.

הסבר:

בח"מ סימן ע"ד סעיף ב' מבואר שאם ראובן הלווה לשמעון ונקבע שיפרע את חובו אחרי שנה, ותוך זמן זה בא הלווה לפרוע, כדי להציל את עצמו מהפסד, כגון שצפוי בקרוב ירידה בערך המטבע שהלווה, אין המלווה צריך לקבל את הפירעון עד סוף הזמן

שנקבע. אבל כשמגיע הזמן שנקבע אפילו אם ידוע שמחר המטבע יפסל, אין המלווה יכול לסרב לקבל את הפירעון, וההפסד הוא עליו. אבל אם לא צפוי שום שינוי בערך המטבעות, אם הלווה מבקש להחזיר את ההלוואה תוך הזמן שנקבע, אין המלווה יכול לסרב מלקבל בטענה שנקבע שלא יחזיר עד סוף השנה כי הזמן שנקבע הוא לטובת הלווה, והוא צריך את הכסף עד סוף זמן זה, ולכן אם עכשיו אינו צריך, הוא יכול

וביזון שלא מדבר בפושעים אלא רק בנכשלים, על כן אם מבקשים למצוא הדרך הרי שהקב"ה עוזר להם, וזה שכתב רש"י בפסוק ח', בבכי יבאו, על ידי תפלה ותשובה ע"כ, ואמר הפסוק בבכי יבאו ובתחנונים אובילים אוליכם אל נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא, שפירש כיצד הקב"ה יביא את כל ארבעת מיני הנכשלים שכתבנו, שמי שהוא עוזר כי אביו פשע ומנע ממנו טובה ואף עמל בו ברעה, הקב"ה יוביל אותו ויוליך אותו אל נחלי מים, שיהיה לו סייעתא שתוך מרוצתו יפגע בנחלי מים המשיבים את הנפש ויפקחו עיניו לראות שטוב לפניו, וזה שאמר אובילים אוליכם אל נחלי מים. ומי שהוא פסח הקב"ה יזמן לו דרך קלה בלא קושי יתר או מעכבים, וזה שאמר בדרך ישר לא יכשלו בה!! ומי שנדמה להרה היינו מי שקירב עצמו אל עבודת ה' אחר שמשפחתו ומקומו אינם שומרי תורה ומצוות, אלא שעדיין לא פירש לגמרי אלא עדיין בתחילת העבודה שמבקש ופועל לבוא למקום היראים וללמוד תורה ומצוות, הקב"ה אומר לו שהוא אביו (היינו שהקב"ה אביו של האדם שנדמה להרה), ואם הקב"ה לו אב ודאי שיקבל סייעתא כאב לבנו, וזה שאמר כי הייתי לישראל לאב, ומי שנדמה ליולדת שכבר בא למקום תורה ועמל בעבודת ה', אין לו לחשוש על תולדותיו היינו מעשיו בעבודת ה', כי הקב"ה לו לאב, והוא

כבכורו, וכשם שאדם עמל בבכורו יתר משאר בניו כי הוא ראשון בתוך בניו ביתו, כך זה האדם הנדמה ליולדת אל יחשוש כי יקבל סייעתא כמו אב לבנו בכורו, וזה שאמר ואפרים בכרי הוא (ויש טעם למה אמר אפרים ואין תכלית האריכות), אך כל זאת על הנכשלים כל אחד כפי ענינו, אך לא מדבר בפושעים.

ובסנהדרין דף צ"א ע"ב איתא, ריש לקיש רמי, כתיב בם עור ופסח הרה וילדת יחדיו (ירמיהו ל"א), וכתיב אז ידלג כאיל פסח ותרן לשון אלם כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה (ישעיהו ל"ה), הא כיצד, עומדין במומן ומתרפאין ע"כ, ובילקוט כאן הוסיף עוד מהמשך הגמ' בסנהדרין ז"ל, וכן הוא אומר אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ע"כ, ומבואר שהקב"ה מרפא אותם כיון שלא היו פושעים אלא נחשב כעין שהוא המית והוא מחץ על ידי ענינם בעולם הזה שלא היו במקום קדושה, והבחירה אינה מזומנת כבאחרים, ולכן הקב"ה מחיה ומרפא בסייעתא,

יתקיים בנו במהרה השנה – הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ בם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה,

שיעור של התקיעות

הקדמה: מדאורייתא אין צריך אלא תשע קולות, דהיינו תקיעה תרועה תקיעה ג' פעמים^(א). [ולתקוע תקיעה תרועה תקיעה בסדר מלכיות, זכרונות, ושופרות^(ב)]. אבל כיון שאינו ברור מהו הקול של "תרועה", לכן תיקן ר' אבהו לתקוע כדי לצאת ידי כולן^(ג). ויש ג' צדדים לענין מה שייך להיות הקול של "תרועה" דקרא: (א) שלש יבבות - מה שאנו קורין "תרועה", (ב) שלש שברים - מה שאנו קורין "שברים", (ג) שלש שברים ביחד עם שלש יבבות - מה שאנו קורין "שברים תרועה". נמצא שלאחר שתיקן ר' אבהו לתקוע כולן, אנו קורין בסדר זה: תשר"ת, תש"ת, תר"ת, ג' פעמים כל אחד ואחד. והיינו סך הכל ל' קולות. ועוד תיקן בגמ' לתקוע כל הקולות אלו בין בישיבה (לפני מוסף) בין בעמידה (בתוך מוסף)^(ד). ולכן יש לנו סך הכל ששים קולות. והרמ"א הביא מנהג להוסיף עוד ל' קולות לאחר מוסף, והשל"ה הביא ענין להוסיף עד שיהיה סך הכל מאה קולות^(ה).

מח' רש"י ותוס': מה שאנו קורין "תרועה", היינו "שלש יבבות" (כדנ"ל). ויש מח' רש"י ותוס' מהו "יבבה". רש"י סבר שיבבה היינו כח כל דהו, ולכן תרועה היינו שלש כחות כל דהו. ותוס' סבר שיבבה היינו שלש כחות כל דהו, ולכן תרועה היינו תשע כחות כל דהו. [כחות כל דהו היינו מה שאנו קורין "טרומיטין"]. וממח' זה יש נפק"מ בין לענין תקיעה בין לענין שברים בין לענין תרועה. שמשנה הוא בר"ה, ששיעור תקיעה צריך להיות ארוך כשיעור התרועה. נמצא שלפי רש"י שתרועה רק ג' טרומיטין גם שיעור תקיעה ג' טרומיטין, ולפי תוס' שתרועה ט' טרומיטין ה"ה שתקיעה צריך להיות לכל הפחות אורך כשיעור ט' טרומיטין. ולענין שברים, מוכח שהקול של השברים הוא יותר ארוך מקול של תרועה. ולכן לפי רש"י שסבר שכל תרועה היינו כח כל דהו, נמצא שכל שבר על כרחך יותר מכח כל דהו, ומסתמא שיעורו קרוב לב' כוחות, ולכן נמצא שג' שברים היינו כשיעור ו' טרומיטין^(ו). אבל לפי תוס' שסבר שכל שבר צריך להיות לפחות כשיעור ג' טרומיטין, לכן נמצא שג' שברים היינו כשיעור ט' טרומיטין^(ז).

מח' בדעת רש"י: יש מח' לענין שבר שעשה כשיעור ג' טרומיטין, האם יצא בזה לדעת רש"י. תוס' סבר בדעת רש"י שכיון שרש"י סבר שתרועה רק ג' קולות כל דהו, נמצא שתקיעה רק כשיעור ג' טרומיטין. לכן אם תקע שבר אורך של ג' טרומיטין נמצא שיצא מכלל שבר ונעשה תקיעה, ולא יצא. אבל המרדכי כתב בדעת רש"י, שדווקא בסדר תר"ת הוא שרש"י סבר ששיעור תקיעה היינו ג' טרומיטין, אבל בסדר תש"ת הא עכשיו אנו קורין "תרועה" דקרא "שברים". ולכן גם תקיעה של סדר תש"ת צריך להיות יותר ארוך מתקיעה של סדר תר"ת^(ח). ולכן נמצא שכיון ששלשה שברים לפי רש"י היו סך הכל בערך כשיעור ו' כוחות (כדנ"ל), לכן גם תקיעה צריך להיות כשיעור ו' כוחות. נמצא, שכל שבר אפילו אם אורך יותר מג' כוחות עד ו' כוחות, עדיין לא יצא מכלל שבר.

אם שייך לצאת ידי שניהם: לפי תוס' בדעת רש"י שסבר שכל שבר צריך להיות פחות מג' טרומיטין, נמצא שא"א לצאת גם רש"י וגם תוס' ביחד. שהא לתוס' צריך להיות ג' שברים כשיעור סך הכל של ט' טרומיטין. ולפי רש"י כל שבר צריך להיות פחות מג' טרומיטין, ולכן ג' שברים ביחד על כרחך פחות מט' טרומיטין^(ט). אבל לפי דעת המרדכי בדעת רש"י, שפיר יכול לצאת בין רש"י ובין תוס' בתקיעה אחת. שיכול לתקוע כל שבר כשיעור ג' כחות עד ו' כחות, ולהיות ג' שברים סך הכל ט' כחות (ויותר), ועי"ז יצא שניהם. פחות מו' כחות כדי לצאת לרש"י, ולא פחות מג' כחות כדי לצאת לתוס'.

למעשה: הש"ע הביא דעת רש"י בשם י"א, ואח"כ הביא דעת תוס' בשם י"א. ואף שכלל בש"ע שכל מקום שהביא ב' י"ש אומרים" שהלכה כ"י"א השניה (כתוס'), מ"מ בב"י כתב שהעולם נהגו לתקוע שבר פחות מג' טרומיטין וכרש"י (ואינו חוששין לשיטת תוס' כלל)^(י). והרמ"א כתב שנוהגין לעשות כדעת המרדכי בדעת רש"י (ועי"ז יצא גם תוס')^(יא). והבי"ח כתב שמנהגינו לא לחוש לרש"י כלל^(יב). והמג"א לאחר שהביא שיטת הבי"ח כתב להיפך שעכשיו המנהג לא לחוש לשיטת תוס' כלל^(יג). והמ"ב כתב לכתחילה לחוש לדעת תוס', ובדיעבד לסמוך על רש"י (אף שלא יצא בזה שיטת תוס' כלל). אבל המ"ב מסיים שטוב יותר לצאת בין תוס' בין רש"י ע"פ מהלך המרדכי בדעת רש"י, ולעשות כל שבר בין ג' עד ו' טרומיטין^(יד).

(א) משנה ר"ה ל': ויפשוטו ס' תקף ס"א. (ב) רש"י שם, והוצאה צ"י שם. (ג) גמ' שם. ועי' צ"ח שהביא מזה ראשונים לענין לפני שתיקן ר' אבהו, האם היה ספק גמור הוא אם יאל או לא, או שמא רק היה מנהגים שונים. הרמב"ם והסמ"ג סוברים שספק גמור הוא, דהיינו שני שותקים רק תר"ת יש להסתפק שמה לא יאל ידי חוב דלחוייתא כלל, ח"ל וכשנ"ח ר' אבהו קיבץ כל הספיקות והתקין שיעור כדברי טולס כדי שילאו כל ישראל ידי חובת תקיעת שופר בלא ספק כלל ע"כ. ורש"י לא ורש"י סוברים שרק היה מנהגים שונים מתחלה, ח"ל וכשנ"ח רבי אבהו ראה לתקן תקיעה שהיו כל ישראל עושים מנשה אחד ע"כ. [ורש"י ראויה הרעננה ועי' בנבש"ע ס' תקף]. ועי' לקמ' בהערה ח נפקמ' ביהמה גם בזמננו. (ד) גמ' שם. והוצאה צ"ח שם. תקיעה ס"ג, אמר רבי יוחנן לזה תוקעין ומרשין כשמן ויפשוטו ויפשוטו ויפשוטו ויפשוטו, כדי לערנב השמן. (ה) עי' בש"ע ס' תקף שכתב רק לתקוע תרועה גדולה לאחר מוסף, והרמ"א שם הביא שם מוקדמות שבהו לתקוע ל' קולות לאחר מוסף, ועל זה הביא הרמ"א (שם סק"ד וס' תקף סק"ד) דעת הש"ע להוסיף עוד שש קולות כדי להשלים עד מנחה. ונאמרת ענין של הש"ע כבר הוצא בנאמרת (ע' צ"ח ס' תקף). [ההסברים מובאין לתקוע ששים קולות בנחך מוסף, ל' בתפילת נחך ול' בחצות הש"ע, ונשלים עשר תקיעות אחרונות לאחר מוסף ונקדים מלפני חתונת] ונשלים הכור ס' תקף בשם האר"י. (ו) מזה אפרים הוצאה בשערי סק"ת. ונאמרת לזכר צ"ח שכל שבר ג' כחות, שאפשר שהוא פחות מזה ק"ל דהיינו שכל שבר כח וח"ל, ומנא שכן הכל ארבע וח"ל כחות. וכן ע"כ לזכר מ"ז סק"ת. "כשיעור ו' כחות לא קיבץ לה ע"כ. ועי' לקמ' הערה יד. (ז) וכן מוכח מכלל האחרונים. ששברים של חוס' על כרחו לכל הפחות כל אחד כשיעור ג' טרומיטין, שכן שני תרומות היינו ג' יבבות דהיינו ט' טרומיטין, ע"כ ג' שברים לכל הפחות ט' או ק"ל יותר (ע' צ"ח סק"ד). ועי' צ"ח ע"כ. הש"ע ס"ג "כשיעור י"ב טרומיטין. (ח) וגם חוס' הסכים לזה שהתקיעה ח"ל בכל סימן וסימן. וכן הקשה הר"י עליו. ועי' צ"ח שחי' שאפשר לומר שחוס' והרמ"א סוברים כדברי הא"י (ע' לקמ' הערה ג). ואפשר שכן כוחות היינו ח"ל וי"ל שכל המאריך בשבר כשיעור תקיעת תר"ת שהוא כשם יבבות הרי יאל מכלל שבר ונעשה תקיעה ח"ל ע"כ. (ט) אצל אר"י אם ח"ל להוסיף על השברים לעשות ד' או ה' שברים, שיק לאחז צ"ח רש"י וכן חוס'. וכ"כ בש"ע שמוה"ר להוסיף על השברים. אצל ש"ס צ"ח שכתב ח"ל נכון לתש' לנדרים לכתחילה שלא לעשות יותר מן ג' שברים ע"כ. (י) צ"ח ד"ה המרדכי ח"ל והש"ע לא נהגו כן אלא מקמי' השבר כל מה שאפשר ממש שלמות רש"י בנעטע שילרכי יאל מכלל שבר והיו תקיעה שהיו לנדרים שיעור תקיעה היו כג' כחות כל שם שהוא ע"כ. (יא) ש"כ צ"ח, וכ"כ בתחומי' שם דברים של ע"כ. (יב) צ"ח סק"י שכתב שמוה"ר להאריך בשברים עד ט' כחות. (יג) מנא סק"ד ח"ל ועכשיו מנהגין לכתחילה שלא לעשות ט' כחות בתרומה, בדעת רש"י, והנחמתי' תנא עליו ברכה ע"כ. ועי' בשערי' סק"ד שמוה"ר הוציא, ונאמרת הוא רק המנא' בשם הר"ה, אצל המנא' עלמו כתב שמוה"ר נהגין הוא לתקוע שבר פחות מג'. (יד) מ"ז סק"ד ח"ל ועי' יותר שלא יעשה בכל שבר רק בששה כחות ע"כ. ומאוד קשה לנאמ' לעשות כל שבר ג' כחות צ"ח, ולפי החשדן דל"ל יכול לתקוע כל שבר עד קרוב ט' כחות. ובמשעתי מ"ז של שיעור זה, שכל שבר הוה ק"ל יותר מח"ל שניה, ומנא שכן הכל יש להשתדל להיות הג' שברים ק"ל פחות משיעור שניות וכן יש להטין ולנסות לתקוע כל אחד מהשברים שוין, וכן משעתי מנא' שכן משעתי ר' דוד פיינשטיין שנוה"ר דהיינו כשי שניות.